

характерне для державних службовців, які розуміють, що глобалізація лише тоді буде сприйматися позитивно, коли вона буде характеризуватися такими поняттями, як: етика – менше порушень прав людини і більше поваги до людських цінностей; справедливість – менше відмінностей у рівні життя людей в одній країні й у різних країнах; інтеграція – зменшення масштабів маргіналізації та ізоляції народів і країн; безпека людини – менше нестабільності в суспільстві та вразливості людини; людська безпека – менше вразливості народів і країн; стійкий розвиток – менше руйнування і погіршення стану довкілля.

Список використаних джерел

1. **Войтович Р.** Модернізація державного управління в умовах глобалізації (філософсько-методологічний аналіз) / Р. Войтович // Вісн. НАДУ. – 2005. – № 1. – С. 131 – 140.
2. **Глобалістика** : енциклопедія / гл. ред. И. И. Мазур, А. Н. Чумаков. – М. : Радуга, 2003. – 1 328 с.
3. **Глобальні трансформації.** Політика, економіка, культура : пер. з англ. / Д. Гелл, Е. МакГрю, Д. Голдбрайт, Дж. Перратон. – К. : Фенікс, 2003. – 584 с.
4. **Кухаренко В. М.** Дистанційне навчання / В. М. Кухаренко, О. В. Рибалко, Н. Г. Сиротинко. – [3-е вид.]. – Х. : НТУ ХП; Торсінг, 2002. – 320 с.
5. **Соколов В.** Контури будущего мира: нации, регионы, транснациональные общности / В. Соколов // Вестн. Моск. ун-та. – 2004. – С. 23 – 67.
6. **Эффективность** государственной власти: модели, критерии, факторы / А. А. Акульчев, В. Г. Игнатов, А. В. Понделков, А. М. Старостин // Вест. моск. ун-та. – 2004. – № 1. – С. 34 – 49.

Надійшла до редколегії 20.03.13

УДК 35

Юлія ПОГРЕБНЯК

Національна академія державного управління
при Президентіві України

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління

ГОТОВНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ДО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМИ ПРОЕКТАМИ: СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Визначається та науково обґрунтовується структура готовності державних службовців до управління соціальними проектами. Аналізується структура професійної діяльності і структура особистості фахівця.

Ключові слова: професійна діяльність, структура особистості фахівця, структура професійної діяльності, готовність.

© Погребняк Ю. В., 2013

202

Юлія Погребняк. Готовность государственных служащих к управлению социальными проектами: структурно-функциональный анализ

Определяется и научно обосновывается структура готовности государственных служащих к управлению социальными проектами. Анализируется структура профессиональной деятельности и структура личности специалиста.

Ключевые слова: профессиональная деятельность, структура личности специалиста, структура профессиональной деятельности, готовность.

Yuliia Pohrebniak. Public servants preparedness to social projects management: structural and functional analysis

It is designated and scientifically proved the structure of readiness of civil servants to management of social projects. The structure of professional activity and the structure of the identity of the expert are analyzed.

Key words: professional activity, structure of the identity of an expert, structure of professional activity, readiness.

Сучасні державні службовці діють в умовах кардинальних змін у суспільстві, що вимагає від них нових підходів до державного управління. Недостатня розробленість проблем професійної підготовки державних службовців, низький рівень наукової організації праці детермінують цілий ряд труднощів і відхилень в їх професійно-управлінській діяльності.

В останні десятиріччя, як у зарубіжній, так і вітчизняній науковій практиці, значна увага приділяється таким напрямкам наукових досліджень: управління проектами (Е. Верзух, М. Гаршина, К. Грей, В. Дункан, Е. Ларсон, І. Мазур, А. Товб, Б. Тянь, В. Шапіро та ін.); проектний підхід (Т. Брижованій, Л. Дума та ін.); компетентність менеджера проекту, керівника, управліня (С. Бушуєв, Н. Бушуєва, Л. Васильченко, І. Грабська, А. Єгоршин, І. Коваленко, С. Філімонова та ін.) тощо. Заслужують на увагу дослідження, присвячені визначенню специфіки професійно-управлінської діяльності державних службовців (В. Бакуменко, С. Сєрьогін, Є. Курасова, Н. Липовська, О. Оболенський, В. Олуйко, С. Хаджирадева та ін.). Однак більшість проблем, що стосуються готовності державних службовців до управління соціальними проектами, так і не вирішені.

Мета статті – визначити та науково обґрунтувати структуру готовності державних службовців до управління соціальними проектами.

Визначаючи структуру готовності державних службовців до управління соціальними проектами, ми ґрунтувалися на теоретико-методологічних положеннях таких проблемних феноменів, як структура професійної діяльності та структура особистості фахівця.

Проведений аналіз зарубіжних та вітчизняних наукових фондів дозволяє констатувати відсутність єдиного підходу до визначення структури професійної діяльності. Більшість учених (Л. Божович, В. Мерліна, К. Платонов та ін.) констатують наявність однакових компонентів (операційних функцій), які утворюють функціональну структуру будь-якої діяльності, а саме: проектувальний, технологічний, організаційний, управлінський, дослідний. Інші (Н. Кузьміна, В. Сластьонін, А. Щербаков та ін.) переконливо доводять, що в процесі професійної діяльності виявляють

203

себе такі взаємопов'язані функції: діагностична; орієнтаційно-прогностична; конструктивно-проектувальна; організаторська; інформаційно-пояснювальна; комунікативно-стимуляційна; аналітико-оцінна; дослідницько-творча. У зазначеному контексті важливо зрозуміти саму структуру готовності до професійної діяльності.

Так, три інваріантні компоненти у структурі готовності до професійної діяльності рекомендують визначати: В. Шалаєв – інформаційний, операційний і мотиваційний [14], М. Логачов – психічний (загальний і спеціальний), технічний і фізичний [8], О. Назаров – образ структури дії, загальний психофізіологічний стан, психологічну спрямованість особистості [9], О. Іванова – функціональний, емоційний та особистісний [5]. Важливим для нашого дослідження є запропоноване Г. Баллом розуміння структури готовності як комплексної здатності, де, як і в будь-якій цілісній якості особистості, можна виокремити сторони: мотиваційну, що відіграє стрижневу роль, інструментальну, яка визначає зміст і стиліові особливості, та вольову, що забезпечує її реалізацію в реальних умовах [11].

Чотири компоненти визначає С. Кубіцький – ціннісно-мотиваційний, гностичний, практичний і оцінний [7]. Поширюють структуру готовності до професійної діяльності до п'яти головних компонентів Ж. Половнікова – мотиваційний, операційний, вольовий, оцінний, функціональний [10], О. Бикова – морально-психологічний, управлінсько-командирський, авторитарний, креативний і комунікативний [1]. М. Дьяченко і Л. Кандилович виділяють шість компонентів: мотиваційний; орієнтаційний; пізнавально-оперативний; емоційно-вольовий; психофізіологічний; оцінний [3, с. 81]. Компонентами професійно-психологічної готовності, на думку М. Ануфрієва і Я. Кондратьєва, є: мотиваційний (настанова не тільки на найбільш доцільні, активні та рішучі дії, а й на власну безпеку); орієнтаційний (вивчення та усвідомлення умов й особливостей діяльності, способів можливих дій у різних варіантах розвитку подій тощо); операційний (навички та вміння реалізувати професійні дії); вольовий (самоконтроль, саморегуляція, самооблізація); оцінний (об'єктивна оцінка ступеня небезпеки ситуації і власної підготовленості для її вирішення, прогнозування можливих результатів, внесення відповідних поправок).

Вищезазначене дозволяє дійти висновку, що на сучасному етапі розвитку науки домінує підхід до визначення складових готовності до професійної діяльності як стану та якостей особистості, що забезпечує її успішний перехід від навчання у вищому освітньому закладі до професійної діяльності. Ми погоджуємося з думкою Н. Романенко, яка вважає, що готовність до професійної діяльності – «це активно-дієвий стан особистості, настанова на певну поведінку, змобілізованість сил на виконання завдання» [12, с. 197].

У контексті нашого дослідження важливим також є розуміння структури особистості фахівця. Розуміючи особистість як суб'єкт соціальних стосунків та активної діяльності, а також ґрунтуючись на уявленні К. Платонова про структуру особистості, Е. Зеєр розробив чотирикомпонентну структуру

особистості фахівця [4]. Узагальнено ця структура подана нами в таблиці. Ґрунтуючись на цій професійно-обумовленій структурі особистості фахівця, можна сформулювати модель особистості фахівця конкретного фаху, зокрема й державного службовця. Це буде той ідеальний образ особистості, еталон, згідно з яким повинна формуватись особистість майбутніх державних службовців і якому вона повинна якомога більше відповідати наприкінці терміну професійної підготовки. Рівень готовності державних службовців до виконання своїх професійних функцій визначається ступенем відповідності його особистості еталону – моделі фахівця з державного управління.

Структура особистості фахівця за Е. Зеєром

Підструктура суб'єкта діяльності	Базові ознаки	Примітки
1	2	3
Спрямованість особистості <i>(як зазначено у працях Л. Божовича, В. Мерліна, К. Платонова та ін., є системоутворюючим фактором особистості)</i>	Мотиви (наміри, інтереси, нахили, ідеали); ціннісні орієнтації (сене праці, заробітна плата, добробут, кваліфікація, кар'єра, соціальний статус та ін.); професійна позиція (ставлення до професії, настанови, сподівання, готовність до професійного розвитку); соціально-професійний статус	Характеризується постійним прагненням до вдосконалення, набуття все нових знань та умінь. Психологічним підґрунтям є готовність до постійного підвищення своєї кваліфікації, професійного розвитку. На різних стадіях становлення особистості ці компоненти мають різний психологічний зміст, обумовлений характером провідної діяльності та рівнем професійного розвитку особистості
Професійна компетентність	Сукупність професійних знань, умінь, а також способи виконання професійної діяльності	Основними компонентами професійної компетентності будь-якого фахівця є: – соціально-правова компетентність – знання та вміння в галузі взаємодії з суспільними інститутами та людьми, а також володіння прийомами професійного спілкування та поведінки; – спеціальна компетентність – готовність до самостійного виконання конкретних видів діяльності, уміння вирішувати типові професійні завдання та оцінювати результати своєї праці, спроможність самостійно набувати нових знань та умінь зі спеціальності; – персональна компетентність – здатність до постійного професійного зростання та підвищення кваліфікації, а також реалізації себе у професійній праці; – аутокомпетентність – адекватне уявлення про свої соціально-професійні характеристики та володіння технологіями подолання професійних деструкцій

1	2	3
Професійно важливі якості особистості	Багатофункціональність; кожна професія має свої якості	Можна виділити такі професійно важливі якості: спостережливості, пам'ять, технічне мислення, просторове уявлення, уважність, емоційна стійкість, рішучість, дисциплінованість, самоконтроль та ін.
Професійно значущі психофізіологічні властивості	Зорово-рухова координація, нейротизм, екстраверсія та ін.	Ці властивості розвиваються вже в ході освоєння діяльності. У процесі професіоналізації одні психофізіологічні властивості визначають розвиток професійно важливих якостей, інші, професіоналізуючись, набувають самостійного значення

Готовність як результат підготовленості простежується в більшості робіт учених (М. Дьяченко, Л. Кандибович, О. Киричук, Є. Козлов, С. Максименко, А. Пуні, С. Терещук, Т. Щербан та ін.) і розглядається в безпосередньому зв'язку з формуванням, розвитком і вдосконаленням психічних процесів, станів, якостей особистості, необхідних для успішного виконання діяльності. Усе це свідчить про те, що під час визначення структури готовності державних службовців до управління соціальними проектами слід акцентувати увагу на таких її компонентах, як психологічний і функціональний.

Готовність державних службовців до управління соціальними проектами за психологічним компонентом доцільно аналізувати за такими критеріями:

- аксіологічно-мотиваційний (показники: професійна спрямованість державних службовців на гуманізацію і демократизацію суспільних відносин; морально-ціннісні орієнтації державних службовців в умовах сучасних суспільних змін; умотивованість державних службовців на ефективну реалізацію соціальних програм і проектів на різних рівнях державного управління (міжнародному, національному, регіональному, місцевому); потреба в служінні народу України та наданні якісних державно-управлінських послуг у межах посадової компетенції);

- професійно важливі якості, необхідні для ефективного управління соціальними проектами (показники: толерантність; комунікабельність; емпатія, ініціативність, саморегуляція/самовираження, самоменеджмент);

- когнітивний потенціал державних службовців з управління соціальними проектами (показники: обізнаність із базовими положеннями державних соціальних проектів, що реалізуються в Україні; знання нормативно-правових документів, що регламентують професійну діяльність державних службовців у процесі управління соціальними проектами; розуміння функцій і специфіки соціальних

проектів та їх фундаментальної ролі в розвитку соціальної інфраструктури держави; знання принципів, форм та методів управління проектами, їх класифікації та специфіки застосування в галузі державного управління; знання видів, моделей, організаційних структур проектної команди і специфіки їх функціонування під час реалізації соціальних проектів; знання інструментарію і процедур розробки соціального проекту).

Функціональний компонент включає такі критерії:

- проектувально-технологічний (показники: уміння визначати обмеження, стратегії та цілі соціальних проектів; здатність розробляти структурний план проекту, скласти організаційну схему, визначити й описувати ролі в проекті, аналізувати оточення проекту, скласти календарні плани; навички роботи з програмою MS Project і документацією проекту);

- економіко-правовий (показники: уміння проводити проектний аналіз відповідно до нормативно-правових норм, що діють у сучасному міжнародному та українському законодавстві; уміння доцільно застосовувати різні методи аналізу ефективності соціального проекту);

- організаційно-змістовий (показники: уміння управляти ресурсами й витратами соціальних проектів; уміння приймати ефективні рішення з урахуванням цілей соціального проекту; уміння управляти просторово-часовою організацією діяльності проектної команди).

У межах особистісного підходу готовність до професійної діяльності розглядається як настанова (О. Імедадзе, О. Леонт'єв, Ю. Поваренков, О. Прангішвілі, Д. Узнадзе), наявність здібностей (Б. Анан'єв, С. Рубінштейн), якість особистості (К. Платонов), складне особистісне утворення (Ю. Гільбух, Л. Кондратова, Р. Пенькова), синтез властивостей особистості (С. Кубіцький, В. Крутенький), активність, що виникає з потреби доквілля (В. Бочелюк), інтегративна професійна якість (В. Ширинський).

Слід зазначити, що більшість науковців (В. Бочелюк, Ф. Генев, М. Дьяченко, Є. Ільїн, Л. Кандибович, Л. Карамушка, Р. Пенькова, Л. Разборова, В. Шадриков та ін.) психологічну готовність розглядають як підготовленість до певної діяльності, тобто як стійке ієрархічне утворення особистості, що включає в себе мотиваційний, когнітивний, операційний та інші компоненти. Наведемо лише декілька прикладів таких визначень.

Так, за М. Дьяченко і Л. Кандибовичем, готовність – це «цілеспрямований вияв особистості, що містить у собі її переконання, погляди, ставлення, мотиви, почуття, вольові й інтелектуальні якості, знання, навички, вміння, настанови, налаштованість на певну поведінку» [4, с. 176]; за С. Кубіцьким, – це «спрямованість особистості, яка передбачає потреби, переконання, погляди, ставлення, мотиви, почуття, вольові й інтелектуальні якості, знання, уміння й настанови на певну

поведінку в незвичних умовах» [7, с. 10]; за Л. Разборовою, це – дієвий стан особистості, що виражається в здатності до продуктивної реалізації знань, умінь і навичок і дозволяє особистості швидко орієнтуватись, продуктивно реалізовувати рішення, яке було прийнято, створювати творчу атмосферу [16].

У межах функціонального підходу сутність поняття «готовність до професійної діяльності» визначають таким чином: емоційний стан, що характеризується оптимальним рівнем працездатності аферентних та еферентних систем (С. Кубіцький та ін.); передстартова активізація психічних функцій (Г. Гагасва, Л. Разборова та ін.); певний стан психічних функцій, на основі якого здобувається оптимальний рівень досягнень діяльності (Н. Левітов, Л. Нерсисян, А. Пуні, В. Пушкін, О. Ухтомський та ін.) або аналізується специфіка готовності до різних видів діяльності, наприклад: до розумової та фізичної (А. Ковальов) чи до педагогічної (К. Дурай-Новакова, А. Линенко, О. Мороз, О. Проскура, В. Сластьонін, В. Щербіна) та ін. За В. Шадриковим, Т. Шамовою, слід ураховувати такі закономірності процесу засвоєння професійної діяльності: формування мети діяльності, формування інформаційної основи діяльності, формування виконавчої частини діяльності, формування підсистеми професійно важливих якостей [15].

Для уніфікації означених підходів М. Дьяченко і Л. Кандибович запропонували розрізнити загальну й ситуативну готовність, розуміючи під загальною стійку характеристику особистості (передумова успішного виконання діяльності), а під ситуативною – психофізіологічний стан, який відповідає умовам виконання діяльності в конкретній ситуації [3].

Отже, за результатами аналізу можна стверджувати, що, по-перше, готовність до діяльності є цілісним утворенням, що характеризує емотивно-когнітивну, вольову мобілізаційність суб'єкта в момент його залучення до діяльності певного спрямування; по-друге, готовність не є вродженою, а виникає внаслідок певного досвіду людини, який ґрунтується на її позитивному ставленні до цієї діяльності, усвідомленні мотивів і потреб у ній, об'єктивності її предмета та способів взаємодії з ними. При цьому емоційні, інтелектуальні та вольові характеристики є конкретним вираженням готовності на рівні явищ. Таким чином, готовність фахівця до діяльності є складним структурним утворенням, необхідною передумовою готовності до професійної діяльності, а також вирішальним фактором її успішної результативності.

Таким чином, перспективу подальших досліджень вбачаємо в такому: а) визначенні необхідної функціональної структури професійної діяльності державного службовця відповідно до рівня його кваліфікації; б) визначенні структури узагальненого об'єкта діяльності державних службовців; в) виділенні елементів сукупної структури професійної підготовки державних службовців; г) поглибленому розкритті кожного з вищезазначених нами елементів.

Список використаних джерел

- Бикова О. В.** Формування готовності до професійної діяльності майбутніх офіцерів пожежної охорони : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Бикова О. В. – К., 2001. – 20 с.
- Глушук Ю. О.** Підготовка державних службовців до аналітичної діяльності в системі післядипломної освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Глушук Ю. О. – О., 2010. – 19 с.
- Дьяченко М. И.** Психологическая проблема готовности к деятельности / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандибович. – Мн.: БГУ, 1976. – 236 с.
- Зеер Э.** Компетентностный подход к модернизации профессионального образования / Э. Зеер, Э. Сыманюк // Высшее образование в России. – 2005. – № 4. – С. 23 – 30.
- Иванова Е. В.** Социально-психологическая адаптация курсантов в ВУЗе МВД как этап профессионального становления будущих сотрудников пенитенциарной системы : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.06 / Иванова Елена Вячеславовна. – К., 1999. – 189 с.
- Клиффорд Ф. Грей.** Управление проектами : [практ. руководство] : пер. с англ. / Клиффорд Ф. Грей, Эрик У. Ларсон. – М. : Дело и сервис, 2003. – 528 с.
- Кубіцький С. О.** Система оцінювання готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Кубіцький С. О. – К., 2001. – 20 с.
- Логачов М. Г.** Психологічна підготовка особового складу спеціальних підрозділів ОВС до дій в екстремальних ситуаціях : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.06 / Логачов Микола Георгійович. – Х., 2001. – 144 с.
- Назаров О. А.** Динамика первичной психологической адаптации к условиям учебы и службы в учебных заведениях МВД Украины : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Назаров Олег Александрович. – Х., 2001. – 200 с.
- Половникова Ж. Ю.** Формирование психологической готовности сотрудников охраны к осуществлению профессиональной деятельности : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 / Половникова Жанетта Юрьевна. – Х., 1995. – 141 с.
- Психологічні аспекти гуманізації освіти /** за ред. Г. О. Балла. – Рівне, 1996. – 168 с.
- Романенко Н. А.** Підготовка майбутнього менеджера освітнього закладу: сучасні аспекти / Н. А. Романенко // Наука і освіта. – 2010. – № 1 – 2. – С. 196 – 201.
- Скібіцька Л. І.** Лідерство та стиль роботи менеджера : навч. посіб. / Л. І. Скібіцька. – К. : Центр учбової літ-ри, 2009. – 192 с.
- Шалаєв В. М.** Теоретичні засади готовності курсантів до правоохоронної діяльності / В. М. Шалаєв // Наук. вісн. ПДПУ ім. Ушинського. – 1998. – Вип. 4 – 5. – С. 49 – 53.
- Шамова Т. И.** Управление образовательными системами : учеб. пособие / Шамова Т. И., Третьяков П. И., Капустин Н. П. ; под ред. Т. И. Шамовой. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2002. – 320 с.
- Шендеровський К.** Менеджмент у соціальній роботі / Костянтин Шендеровський. – К. : Главник, 2007. – 117 с.

Надійшла до редколегії 25.03.13